

ПЛАН-КОНСПЕКТ

уроку з фінансової грамотності

на тему

“Гривня – наш символ”

для учнів середньої школи

Зміст

Розгорнутий план та загальна інформація про урок	3
Вступ	5
Історія грошового обігу на українських землях	6
Грошова реформа 1996 року	9
Особливості готівкових грошей в Україні	11
Ключові етапи життя гривні	14
Захист банкнот	18
Контрольні запитання	21
Додаткові завдання	21
Відповіді до завдань робочого зошита	21

Тема уроку “Гривня – наш символ”

Мета уроку: познайомити учнів із походженням українських грошей, особливостями виготовлення та обігу банкнот і монет України, елементами захисту банкнот.

Розгорнутий план уроку

1. Вступ
 - 1.1. Поняття, форми та функції грошей
 - 1.2. Валюти країн світу
2. Історія грошового обігу на українських землях
 - 2.1. Поява грошей на території України
 - 2.2. Грошовий обіг за часів Київської Русі
 - 2.3. Звідки походить назва “гривня”?
 - 2.4. Використання грошей інших країн на українських землях
 - 2.5. Гроші Української Народної Республіки
3. Грошова реформа 1996 року
 - 3.1. Передумови та підготовка до проведення грошової реформи в Україні
 - 3.2. Перебіг грошової реформи 1996 року
4. Особливості готівкових грошей в Україні
 - 4.1. Види банкнот і монет у грошовому обігу
 - 4.2. Порівняння банкотно-монетного ряду України з іншими країнами світу
 - 4.3. Інвестиційні та пам’ятні монети
 - 4.4. “Знак” гривні та що він означає
5. Ключові етапи життя гривні
 - 5.1. Виготовлення банкнот і монет
 - 5.2. Строк життя готівкових грошей
 - 5.3. Зношені гроші та їх обмін
 - 5.4. Знищення банкнот і монет
6. Захист банкнот
 - 6.1. Оновлення готівкових грошей, покоління гривні
 - 6.2. Основні елементи захисту банкнот
 - 6.3. Способи перевірки банкнот на справжність

Терміни, які учні вивчать під час уроку: гроші, готівкові та безготівкові гроші, гривня, валюта, бофони, грошова реформа, український карбованець, фабрика банкнотного паперу, банкотно-монетний двір, розмінні (обігові) монети, пам'ятні монети, інвестиційні монети, аверс, реверс, гурт, серійний номер банкнот, покоління банкнот, захисні елементи банкнот, детектор валют.

По завершенню уроку учні будуть знати:

- форми та ключові функції грошей;
- особливості розвитку грошового обігу на українських землях;
- звідки походить назва української валюти;
- навіщо і як проводилась грошова реформа 1996 року;
- ключові характеристики українських банкнот і монет в обігу;
- що робити зі зношеними банкнотами;
- елементи захисту банкнот;
- що робити з підробленими банкнотами.

По завершенню уроку учні будуть вміти:

- пояснювати, як гривня стала національною грошовою одиницею України;
- порівнювати банкотно-монетні ряди різних країн;
- пояснювати основні етапи життя банкнот і монет;
- відрізняти підроблені гроші від справжніх.

Що необхідно для проведення уроку?

- тематична презентація PowerPoint;
- 3 тематичних плакати;
- роздруковані індивідуальні робочі зошити для виконання учнями вправ на закріплення матеріалу уроку;
- кольорові олівці/фломастери;
- монітор для перегляду відеороликів.

Матеріали є доповненням до проведення уроків з предметів “Історія України”, “Українська література”, “Географія”, “Мистецтво”, “Трудове навчання” або можуть використовуватися для проведення класної години.

Конспект уроку

Питання I. Вступ

Привітання та ознайомлення учнів із темою заняття.

Доброго дня!

Дорогі учні, сучасне життя важко уявити без грошей. Ми користуємось ними постійно: у вигляді готівки – паперових банкнот і металевих монет, або у електронному (безготівковому) вигляді – банківських платіжних карток чи інших засобів.

Питання до учнів:

Учні, чи можете ви сказати, що таке гроші та навіщо вони нам потрібні?

Молодці, дякую за відповіді. **Гроші** – це особливий товар, який є загально визнаним відповідником вартості різноманітних товарів і послуг.

У грошових одиницях люди визначають ціни на товари і послуги. Це допомагає зрозуміти, наскільки той чи інший товар є дорогим і чи можемо ми його собі дозволити – купити.

Також ми використовуємо гроші, щоб обміняти різні товари: щось продати, а щось купити. Якщо ми виконуємо на замовлення якусь роботу, за витрачений час і зусилля, досягнення необхідного результату ми отримуємо грошову винагороду – заробітну плату.

І нарешті – ми накопичуємо гроші, щоб в подальшому використати їх для розвитку власного бізнесу, купівлі квартири або машини, здобуття освіти, на відпустку, оздоровлення, покриття неочікуваних витрат або для забезпечення гідного рівня життя на старості.

Більшість країн світу мають власні гроші. Гроші різних країн – це їхня “національна валюта”. Так, національна валюта України називається “**гривня**”. При виборі назви національної валюти враховують особливості історичного та культурного розвитку країни.

Питання до учнів:

Як називаються гроші інших країн? Пригадайте найвідоміші варіанти.

Дякую за відповіді. Коли подорожуватиме за кордоном, обов’язково звертайте увагу, як називається місцева валюта.

Цікаві факти

“Долар” – назва валюти у понад 20 країнах світу. Найвідоміші: долар США, австралійський долар, канадський долар, новозеландський долар, ямайський долар. Також долари є і у низці азіатських країн, наприклад: Гонконзі, Сінгапурі, Тайвані та інших.

У понад 10 країнах світу у назві національної валюти є слово “фунт”, зокрема: Великобританія, Єгипет, Ліван, Сирія, Судан та інші.

“Песо” – ще одна популярна назва валюти, що використовується у країнах – колишніх колоніях Іспанії. До таких країн належать: Аргентина, Домініканська Республіка, Колумбія, Куба, Мексика, Уругвай, Філіппіни та Чилі. Водночас поточна валюта Іспанії – євро.

Сьогодні ми поговоримо про те, як виникли гроші на території України, дізнаємось особливості сучасних українських банкнот та монет, а також – як відрізнити справжні гроші від підробок.

Питання II. Історія грошового обігу на українських землях

Питання до учнів:

Учні, чи знаєте ви, як виникли гроші на території України? Які гроші використовувалися на українських землях до появи сучасних гривень?

Дякую за відповіді. До винаходу монет на українських землях як гроші використовували найзатребуваніші товари, наприклад: зерно, худобу, шкіри, хутро.

Із розквітом торгівлі у VII-VI ст. до н.е. на Півдні сучасної України (землях Північного Причорномор'я) у розрахунках починають використовувати монети. Перші монети походили з грецьких колоній: Ольвії, Херсонесу, Пантікапея та інших. Так, у Ольвії монети виготовлялися у вигляді дельфінів і стріл. Через шанобливе ставлення жителів Північного Причорномор'я до Дніпра, з'явилися монети із зображенням Борисфену – бога річок і покровителя торгівлі.

З розвитком міжнародної торгівлі на українських землях почали з'являтися римські монети (I пол. IV ст. до н.е. – V ст.), а згодом візантійські та арабські монети (VII–X ст.).

За часів правління князя Володимира Великого Київська Русь перетворилась на могутню державу. Князь розумів, що національні гроші – ознака сильної і самостійної країни. Саме за часів Володимира Великого розпочали карбувати перші давньоруські монети – златники та срібляники (див. рис.), (слайд 2).

У XII–XIV ст. Київська Русь переживала складні часи – період феодальної роздробленості. Карбування власних монет припинилося, і з часом вони зникли з обігу.

Питання до учнів:

Учні, а чи знаєте ви, коли з'явилася прадавня гривня?

Від чого походить назва сучасних українських грошей?

Історична довідка

Термін “гривня” походить від назви прикраси у вигляді обруча, яку носили на шиї (або загірвку).

Рис. Еволюція грошового обігу на українських землях

У XI–XIII століттях “гривнами” називали великі срібні злитки, які у той час використовувалися як гроші. Найпоширеніші три типи тогочасних гривень: київська, чернігівська і новгородська (слайд 3).

Першими на грошовому ринку з'явилися гривні київського типу – ромбоподібні шестикутні зливки срібла. Їхня вага коливалася від 140 до 160 грам. Саме злиток київської гривні сьогодні зображений на логотипі Національного банку України (слайд 4).

Існували й золоті гривні. Однак через високу вартість, їх було дуже мало, і використовувалися вони лише у великих торговельних операціях. Також злитки були засобом накопичення статків у княжих, боярських та церковних скарбницях.

Політичний та економічний занепад Галицько-Волинського князівства зумовив у XIV–XVIII ст. широке використання грошей сусідніх країн, які поділили між собою українські землі: Великого князівства Литовського, Польського королівства (пізніше Речі

Посполитої) та Московської держави. Також зустрічалися чеські, золотоординські й кримські монети.

З кінця XVIII ст. до 1917 року українські землі опинилися у складі двох імперій – Австрійської (з 1867 року – Австро-Угорської) та Російської. Тому як засоби обміну та платежу використовувалися валюти цих країн.

У період національно-визвольних змагань 1917–1921 років відбулось відродження гривні.

У 1917 році Центральна Рада Української Народної Республіки, розуміючи необхідність запровадження власної грошової одиниці, затвердила випуск українських банкнот – кредитних білетів номіналом 100 карбованців. Це були перші українські паперові гроші. Над їхнім оформленням працював український художник Георгій Нарбут (слайд 5). Він додав до ескізу українських карбованців знак тризуба, що був характерний для грошей часів князя Володимира. Також на українських карбованцях були написи чотирма мовами: українською, російською, єврейською та польською (слайд 6).

1 березня 1918 року Центральна Рада ухвалила закон про гривню як основну грошову одиницю Української Народної Республіки.

Цікаві факти

Гривня УНР поділялася на 100 шагів і дорівнювала 1/2 карбованця.

В обігу перебували грошові знаки вартістю 10, 25, 50, 100, 250, 1000 карбованців та 2, 5, 100, 500, 1000, 2000 гривень.

Розмінні монети – шаги, випускалися у вигляді поштових марок. Їхня номінальна вартість становила 10, 20, 30, 40 та 50 шагів.

Гетьман Павло Скоропадський, прийшовши до влади у квітні 1918 року, відновив як основну грошову одиницю Української держави карбованець, що поділявся на 200 шагів. Були підготовлені банкноти вартістю 10, 25, 50, 100, 250 та 1000 карбованців.

У грудні 1918 року після переходу влади в Україні до Директорії на чолі з Володимиром Винниченком та Симоном Петлюрою основною грошовою одиницею знову проголошена гривня.

Всього в Україні в період національно-визвольних змагань 1917–1921 років у грошовому обігу були 24 типи паперових грошей. Але з приходом та поширенням радянської влади на території України, Радами Народних Комісарів видано постанову про вилучення із обігу українських грошей та запровадження нової радянської валюти.

Водночас західноукраїнські землі увійшли до складу різних держав – Польщі, Румунії та Чехословаччини. Тому на Галичині використовувалася польські марки, а з 1924 року – польські злоті, на Закарпатті – чехословацькі крони, а на Буковині – румунські леї.

У 40–50-х роках ХХ ст. бійці Української Повстанської Армії користувались власними грошовими знаками – бофонами (скорочено від “бойовий фонд”). За своєю суттю бофони більше нагадували облігації довгострокової позики, оскільки їх видавали населенню за добровільні внески у вигляді готівки, продуктів харчування, одягу та інших речей, необхідних для підпільної боротьби. Бофони були поширені на території 12 областей та Білорусі, де діяли частини УПА. Автором найпоширеніших бофонів “Волинської серії” був художник-графік Ніл Хасевич.

Дізнатися більше про історію грошового обігу на українських землях та побачити грошові знаки, що використовували українці в різні часи, можна в Музеї грошей Національного банку України або в місцевих краєзнавчих музеях.

Рекомендовано виконати вправу № 1 в робочому зошиті

Питання III. Грошова реформа 1996 року

Грошова реформа – це комплекс заходів органів державної влади, спрямованих на кардинальні зміни існуючої в країні системи грошового обігу. Потреба в грошовій реформі пов’язана з важливими історичними подіями (зокрема здобуттям незалежності), необхідністю налагодження ефективної системи платежів і розрахунків в країні, запровадженням власної валюти.

Цього року у вересні українській гривні виповнюється 25 років.

Питання до учнів:

Учні, чи розповідали вам рідні (батьки, бабусі або дідусі) про грошову реформу 1996 року, як в Україні з’явилася сучасна гривня?

24 серпня 1991 року Україну проголошено суверенною незалежною державою. Одним із першочергових завдань української влади стало створення власної грошової системи та заміна радянських рублів на національну валюту.

1992 року рублі повністю вилучаються з обігу і замінюються єдиною грошовою одиницею – **українським карбованцем** (серед населення набула популярності назва “купоно-карбованець”) (слайд 7). Це були “перехідні” гроші, що планували використовувати поки українська економіка не стабілізується.

На початку 90-х років ХХ ст. Україна зіштовхнулася з глибокою економічною кризою, спадом виробництва, кризою неплатежів, падінням доходів населення, гіперінфляцією. У складних економічних умовах купоно-карбованець швидко знецінився. Якщо у 1992 році найвищою за номіналом банкнотою, що перебували в обігу, були 1000 карбованців, то в 1993 році – вже 100 тис. карбованців, в 1994 році – 500 тис., а в 1995 – 1 мільйон карбованців.

За таких обставин запроваджувати постійну національну валюту було ризиково. Однак це не завадило розпочати підготовку до появи в Україні гривні.

Дизайн банкнот гривні розробили українські художники Василь Лопата та Борис Максимов. Через відсутність на початку 90-х років в Україні Банкнотно-монетного двору (почав діяти у 1994 році) ще у жовтні 1991 року було замовлено виготовлення 1, 2, 5, 10 і 20 гривень канадській компанії “Canadian Banknote Company”, а потім 50, 100 та 200 гривень – британській компанії “Thomas De La Rue” (слайд 8).

Розмінні монети карбували на Луганському верстатно-будівному заводі, і частково – на Монетному дворі в Італії.

Цікаві факти

Перший “похід по гривню” розпочався 19 серпня 1992 року з порту Іллічівськ Одеської області. Теплохід “Петр Алейников” у режимі повної секретності вирушив за маршрутом “протока Босфор – Середземне море – протока Гібралтар – Атлантичний океан – протока святого Лаврентія, Монреаль, Канада”.

На зворотному шляху судно зайшло на Мальту, де 28 та 29 вересня завантажили ще контейнери з гривнями виробництва англійської компанії “Thomas De La Rue”.

2 жовтня 1992 року теплохід “Петр Алейников” пришвартувався в порту “Октябрьський” біля Миколаєва, де контейнери з гривнями перевантажили і уже по Дніпру у супроводі підрозділів Служби безпеки України і Міністерства внутрішніх справ доправили до Києва та у регіональні відділення Національного банку.

Загалом “по гривню” здійснили два морські “походи”: у 1992 та 1993 роках. Останню партію банкнот перевозили літаком.

25 серпня 1996 року Президент України Леонід Кучма підписав Указ “Про грошову реформу в Україні”. Згідно з ним із 2 по 16 вересня Національний банк України під керівництвом Голови НБУ Віктора Ющенка вилучив з обігу українські карбованці та замінив їх на постійну валюту – гривню та її соту частину, копійку.

У перший же день реформи за встановленим курсом були перераховані у гривні ціни в магазинах, тарифи на комунальні та інші послуги, заробітну плату, стипендії, пенсії, кошти підприємств та вклади громадян на рахунках у банках.

Цікаві факти

Купони українських карбованців обмінювали на гривні у такому співвідношенні: 100 000 купоно-карбованців на одну банкноту номіналом 1 гривня.

Під час грошової реформи в обіг були введені банкноти номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50 і 100 гривень.

Банкноти номіналом 200 гривень українці побачили лише 2001 року, 500 гривень – 2006-го, а 1000 гривень – у 2019 році.

17 вересня 1996 року грошова реформа в Україні завершилась, обіг карбованців припинився, єдиним законним платіжним засобом на території України стала гривня та її розмінна монета – копійка (слайд 9).

Під час проведення грошової реформи Національний банк вилучив з обігу основну частину карбованців. Однак ще упродовж чотирьох років населення могло вільно обміняти залишки купоно-карбованців на гривні в регіональних відділеннях Центрального банку.

Питання до учнів:

Учні, як ви вважаєте, чи складно було проводити грошову реформу? Чому поява гривні – це важлива подія в історії нашої країни?

Рекомендовано виконати вправу № 2 в робочому зошиті

Питання IV. Особливості готівкових грошей в Україні

У будь-якій країні готівкові гроші представлені банкнотами та монетами.

Банкноти – це гроші, виготовлені зі спеціального банкнотного паперу або полімеру (міцнішого за банкнотний папір матеріалу), зазвичай прямокутної форми.

Монети – це металеві гроші, як правило округлої форми. Монети виготовляють зі спеціального довговічного металу, тому їх можна використовувати довше, ніж банкноти.

Питання до учнів:

Чи знаєте ви, що таке “номінал” банкноти та монети? Де він знаходиться?

На кожній банкноті та монеті ви можете побачити цифри, написані великим шрифтом. Ці цифри називають “номінал”, або суму грошей, вартість, що уособлює в собі банкнота чи монета. У магазині у кожного товару є своя ціна, тобто вартість. Дізнавшись ціну товару, ви будете знати скільки грошей (банкнот та монет) потрібно за нього заплатити.

Пригадаймо, які в нас є види банкнот гривні.

1, 2, 5, 10, 20, 50, 100, 200, 500 та 1000 гривень. Отже, сьогодні в обігу перебуває 10 номіналів банкнот гривні. Гривні номіналом 20, 50, 100, 200 та 500 гривень можна зустріти у двох варіантах оформлення (слайди 10-17).

Питання до учнів:

Які номінали монет перебувають у грошовому обігу сьогодні?

Монети у нас є двох видів – монети гривні та монети, які називаються копійками.

Найстарші, тобто найбільші за вартістю – це монети номіналом 1, 2, 5 та 10 гривень. Їх можна використовувати замість банкнот вартістю 1, 2, 5 та 10 гривень, які поступово виводитимуться з обігу. Також Національний банк виготовляє монети вартістю 10 та 50 копійок (слайди 18-21).

Цікаві факти

Станом на 1 липня 2021 року в обігу перебувало 585,2 млрд гривень готівки.

Найбільше в обігу банкнот номіналом 200 гривень (24% від загальної кількості банкнот) та 500 гривень (22%).

Серед монет – переважають монети номіналом 10 копійок (29% від загальної кількості монет).

Нагадаю, що з 1 жовтня 2019 року в Україні перестали бути платіжним засобом монети номіналом 1, 2 і 5 копійок, а з 1 жовтня 2020 року – ще й монети номіналом 25 копійок.

Однак до 30 вересня 2022 року та до 30 вересня 2023 року відповідно їх ще можна обміняти в касах банків на банкноти й монети інших номіналів.

Цікаві факти

Кількість номіналів банкнот і монет у різних країнах різна. Держави, в яких спостерігалася низька інфляція в останні десятиліття, як правило, мають найкоротші банкотно-монетні ряди.

До прикладу, банкотно-монетний ряд США становить 6 монет (1, 5, 10, 25, 50 центів, 1 долар) та 7 банкнот (1, 2, 5, 10, 20, 50, 100 доларів).

У Великій Британії – 8 монет (1 пенні, 2, 5, 10, 20 та 50 пенсів, 1 і 2 фунтів стерлінгів) та всього 4 банкноти (5, 10, 20, 50 фунтів стерлінгів).

У Норвегії – всього 4 монети (1, 5, 10, 20 крон) та 5 банкнот (50, 100, 200, 500, 1000 крон).

Окремо від вищезгаданих звичайних монет Національний банк випускає пам'ятні та інвестиційні монети (слайд 22-23).

Рекомендовано виконати вправу № 3 та № 4 в робочому зошиті

Щоб відзначати ювілейні дати, пам'ятні події давнини і сучасності України та світу, на Банкотно-монетному дворі Національного банку України виготовляються **пам'ятні монети**. Вони мають художню цінність. Їх карбують із дорогоцінних (золота, срібла) та недорогоцінних металів обмеженим тиражем. Тому ціна таких монет вища за їхню номінальну вартість.

Інвестиційні монети України виготовляються лише з дорогоцінних металів – золота та срібла найвищої проби. Номінальна вартість інвестиційних монет значно нижча від вартості дорогоцінного металу, з якого вони відкарбовані. На всіх інвестиційних монетах зображений Архистратиг Михаїл.

Цікаві факти

₴ — знак, що дуже нагадує долар або ж євро. Проте це — символ нашої гривні.

Цей знак складається з двох основних елементів:

Перший і головний — це рукописний варіант літери “г”, як першої букви у слові “гривня”.

Дві горизонтальні лінії — означають стабільність валюти та її економічний потенціал. Це позначення традиційне та вже давно використовується у піктограмі інших валют, наприклад, у символі ени “¥” та євро “€”.

Міжнародний код української валюти – UAH.

Рекомендовано виконати вправи № 5, № 6 в робочому зошиті

Питання V. Ключові етапи життя гривні

Життєвий шлях українських банкнот починається на Фабриці банкнотного паперу НБУ в місті Малин (Житомирська область). Тут виробляють спеціальний папір для подальшого друку банкнот.

Папір для сучасних банкнот виготовляється із целюлози, отриманої із натуральних, частіше всього бавовняних (а зараз і лляних) волокон. Банкнотний папір міцніший і на дотик жорсткіший від звичайного офісного паперу і має притаманний тільки йому особливий хруст.

У товщу банкнотного паперу додаються водяні знаки та захисна стрічка. Готовий папір намотують на рулони, кожен – майже по одній тонні.

З Фабрики у Малині банкнотний папір перевозять у Київ – на Банкнотно-монетний двір НБУ, де за допомогою спеціальних верстатів друкують банкноти – наносять зображення, цифри й додаткові елементи захисту (слайд 24).

На одному надрукованому “банкнотному листі” може міститися багато банкнот. Так, на листі з банкнотами номіналом 500 гривень – 40 штук банкнот, а на листі з банкнотами в 20 гривень – 54 банкноти.

Далі “банкнотні листи” за допомогою спеціального верстата розрізають на банкноти і герметично запаковують.

Питання до учнів:

Учні, а чи знаєте ви що таке “корінець банкнот” і яка кількість банкнот в одній пачці?

Корінець банкнот – це 100 банкнот одного номіналу й розміру. На Банкнотно-монетному дворі 10 корінців банкнот об’єднують в одну пачку. Тобто в одній пачці банкнот – 1000 купюр (слайд 25).

Питання до учнів:

А хто знає, як називаються сторони банкнот?

Відповідь: Лицьова та зворотна сторони.

Цікаві факти

Сьогодні над розробкою дизайну банкнот працюють виключно фахівці Банкнотно-монетного двору НБУ. Як правило, колектив розробників складається з десяти досвідчених художників-дизайнерів, які мають необхідні знання та навички. Кожен з них працює над різними елементами дизайну – портретом, орнаментом, цифровим зображенням. Кожна купюра – це витвір мистецтва і командна робота усіх спеціалістів.

Тепер порівняймо різні види українських банкнот і знайдімо, що у них всіх спільного.

У всіх банкнот на лицьовій стороні є такі обов'язкові елементи (слайд 26, плакат 3):

- номінал банкноти – цифрами та словами;
- назва країни та герб України;
- назва центрального банку країни, який виготовив банкноту – Національний банк України;
- підпис Голови НБУ;
- портрет видатної людини;
- захисні елементи (про них поговоримо трохи пізніше);
- знак гривні “₴” (лише на банкноті в 1000 гривень).

Зі зворотного боку банкнот ми можемо побачити:

- номінал банкноти – цифрами та словами;
- пам'ятку архітектури;
- серію та номер банкноти (дві літери та сім цифр);
- рік виготовлення банкноти;
- захисні елементи.

Питання до учнів:

Тепер перевірмо, чи пам'ятаєте ви, хто та що зображені на банкнотах гривні?

На лицьовій стороні українських банкнот зображені видатні особистості: державні діячі, політики, наприклад князі часів Київської Русі, гетьмани Війська Запорозького, відомі письменники, філософи та вчені. Це люди, які прославили Україну у світі, зробили вагомий внесок у розбудову нашої країни, у розвиток її науки й культури (плакат 1).

- 1 гривня (банкнота) – князь київський Володимир Великий;
- 2 гривні (банкнота) – князь київський Ярослав Мудрий;

- 5 гривень (банкнота) – гетьман України Богдан Хмельницький;
- 10 гривень (банкнота) – гетьман України Іван Мазепа;
- 20 гривень – письменник та мислитель Іван Франко;
- 50 гривень – громадський діяч Михайло Грушевський;
- 100 гривень – поет та художник Тарас Шевченко;
- 200 гривень – поетеса Леся Українка;
- 500 гривень – філософ та поет Григорій Сковорода;
- 1000 гривень – науковець і філософ Володимир Вернадський.

Питання до учнів:

На вашу думку, кого ще варто зобразити на українських грошах? Чи хотіли б ви, щоб колись там був ваш портрет?

Зі зворотного боку українських банкнот можна побачити різноманітні пам'ятки архітектури (церкви, театри, замки, будівлі відомих освітніх закладів), зокрема:

- град князя Володимира Великого у Києві (1 гривня);
- собор Святої Софії у Києві (2 гривні);
- Іллінська церква в селі Суботові Чигиринського району Черкаської області, у якій поховали гетьмана України Богдана Хмельницького (5 гривень);
- Успенський собор Києво-Печерської Лаври (10 гривень);
- Львівський Національний Академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької (20 гривень);
- будинок Української Центральної Ради у Києві (50 гривень);
- будівля Київського національного університету імені Тараса Шевченка (100 гривень);
- В'їзна вежа Замку Любарта в Луцьку (200 гривень);
- будівля Києво-Могилянської академії;
- будівля Президії Національної академії наук України.

А тепер уважно розгляньмо монети. Монети карбують на Банкотно-монетному дворі НБУ. Над макетом монет працюють не лише художники, а й скульптори. Спочатку створюється ескіз та тривимірна гіпсова модель монети. За допомогою спеціального пристрою, що містить штемпелі із зображенням всіх сторін монети, на металевих округлих заготовках відбувається штампування монет.

У різних сторін монети є свої назви (слайд 27, плакат 2):

- лицьова сторона – аверс;
- зворотна сторона – реверс;
- бічна сторона – ребро монети (гурт).

У монет номіналом 1, 2, 5 та 10 гривень на лицьовій стороні зображені:

- Державний Герб України;
- напис “Україна” та номінал монети;
- давньоруській орнамент;
- рік карбування монети;
- логотип банкотно-монетного двору Національного банку України.

Зі зворотного боку монет номіналом 1, 2, 5 та 10 гривень можемо побачити:

- зображення видатного діяча;
- його прізвище та ім'я.

На реверсі або зворотній стороні монети номіналом 1 гривня, так само як і на банкноті 1 гривня – князь київський Володимир Великий, на банкноті та монеті номіналом 2 гривні – князь Ярослав Мудрий, на 5 гривнях – гетьман України Богдан Хмельницький, на 10 гривнях – гетьман України Іван Мазепа.

На відміну від “срібних” монет на аверсі “золотих” монет – малий Державний герб України та рослинний орнамент. А номінал “золотих” монет – на реверсі (зворотному боці).

Рекомендовано виконати вправи № 7, № 8 та № 9 в робочому зошиті

Питання до учнів:

Учні, який вік життя у готівкових грошей? Як довго їх можна використовувати для розрахунків?

Цікаві факти

За розрахунками Національного банку період “життя” монет близько 20–25 років – значно довший, ніж “життя” банкнот.

Банкноти низьких номіналів 1, 2 та 5 гривень перебувають в обігу від півроку до 8 місяців; купюри номіналом 10, 20 та 50 гривень – зазвичай в обігу до трьох років.

Банкноти середніх номіналів 100 гривень та 200 гривень – в обігу 5–8 років; а банкноти найвищих номіналів 500 гривень та 1000 гривень “живуть” найдовше – більше 8 років, що відповідає світовій практиці.

Питання до учнів:

Чи мали ви хоча б раз у своєму гаманці банкноту, яка втратила свій вигляд чи була надірваною? Наприклад, забули у джинсах, а потім мама випрала штани. Бувало таке з вами? Чи знаєте ви, що необхідно робити з пошкодженими банкнотами?

Усі банкноти, що тривалий час перебувають в обігу, згодом втрачають свій початковий вигляд, тобто набувають певних ознак зношення або пошкодження.

Зношені банкноти – це банкноти, які мають потертості, часткову втрату фарби на зображеннях, втрату папером жорсткості, забруднення, плями та написи, відбитки штампів, надриви або надрізи, отвори та проколи, відірвані та склеєні краї або кути.

Якщо ви маєте зношену банкноту, її можна віднести до банку та обміняти на іншу за умови, що банкнота не має ознак підробки. За законом банк повинен обміняти зношену банкноту безкоштовно.

Цікаві факти

Щороку НБУ вилучає з обігу близько 640 мільйонів зношених купюр різного номіналу. Понад 80% цих купюр – купюри дрібного номіналу до 20 гривень.

Питання до учнів:

Учні, як ви думаєте, що роблять з банкнотами й монетами, які вийшли з обігу чи мають значні пошкодження?

Щоб утилізувати монети, спочатку знищують зображення. Це роблять на спеціальному верстаті. Потім метал відправляється на переплавку, або може бути проданий під час аукціонів. Монети, що потрапили на знищення, утилізуються на Банкотно-монетному дворі НБУ. Що стосується банкнот, то непридатні до обігу, зношені та вилучені з обігу банкноти знищуються у повністю автоматичному режимі. Їх ріжуть на дрібні шматки, збирають у мішки та пресують у брикети.

Питання VI. Захист банкнот

Питання до учнів:

А чи чули ви коли-небудь про “покоління гривні”, невже вона має родичів?

Якщо ми порівняємо гривні зразка 1996 року із сучасними банкнотами, то побачимо між ними певну різницю. З часом готівкові гроші необхідно оновлювати, адже з’являються нові технології, що дозволяють подовжити термін використання банкнот, посилити захист від підробок й осучаснити дизайн.

На сьогодні існує чотири покоління гривні (слайди 8-17):

- I – 1992-го року випуску;
- II – 1994-2001 роки;
- III – 2003-2016 роки;
- IV – 2014-2020 роки.

Цікаві факти

Лише два перші покоління банкнот гривні 1992 і 1994 років мали однаковий розмір. А от гривні III та IV поколінь вже мають різні розміри залежно від номіналу.

Періодичне оновлення грошових знаків мінімізує ризик, що шахраям вдасться їх підробити.

Наша гривня добре захищена, кількість підробок стабільно низька. Однак все одно потрібно бути уважним! Переважна більшість підробок припадає на банкноти трьох номіналів: 50, 100 та 200 гривень.

А тепер уважно розгляньмо банкноти і знайдемо спеціальні елементи, що захищають наші гроші від підробки. Зазвичай підроблені гроші відрізняють від справжніх за допомогою спеціального пристрою, який називається “**детектор валют**” (слайд 28). Однак базові речі ми можемо побачити або відчутти на дотик і самі.

Питання до учнів:

Учні, чи знаєте ви якісь захисні елементи банкнот?

Хоч гривню і підробляють, але система захисту українських банкнот знаходиться на одному рівні із захистом провідних валют світу. Відтворити усі елементи захисту надзвичайно складно.

Отже, основні захисні елементи банкнот наступні (слайд 29, плакат 3):

1. Рельєфні зображення (їхня жорсткість відчувається на дотик). Такі елементи є 3-х видів: написи та зображення; елементи для людей з поганим зором; фрагмент портрета.
2. Водяні знаки, що проявляються проти світла/сонця: можна побачити номінал банкноти і повторення портрету видатної особи, що зображена на банкноті.

3. Захисна стрічка – повністю занурена у товщу паперу стрічка, на якій проти світла через збільшуваче скло можна побачити зображення номіналу банкноти та малий Державний герб України (тризуб).
4. “Віконна” захисна стрічка: якщо порухати банкноту під різним кутом нахилу, можна побачити номінал банкноти, знак гривні “₴” та рух фонового малюнка.
5. Наскрізний елемент, усі елементи зображення якого проявляються проти світла.
6. Оптично-змінний елемент або елемент Spark (з англ. “спалах”), що змінює колір при зміні кута нахилу банкноти.
7. Райдужний друк – поступовий перехід одного кольору в інший.
8. Мікротексти.

Рекомендовано виконати вправу № 10 та № 11 в робочому зошиті.

Питання до учнів:

Чи знаєте ви, як розпізнати підроблену банкноту?

Існує 5 головних ознак для виявлення підробок:

- розмір банкноти більший або менший за справжню банкноту;
- основний колір паперу банкноти не відповідає її номіналу;
- на дотик банкнотний папір міцніший за звичайний, справжня банкнота – рельєфна, а підроблена – гладенька;
- під різним кутом нахилу банкноти оптично-змінні елементи не змінюють свій колір, не проявляється приховане зображення номіналу;
- відсутні водяні знаки, приховані зображення номіналу, захисна стрічка.

Рекомендовано виконати вправу № 12 в робочому зошиті

Питання до учнів:

Учні, що потрібно робити, якщо вам у руки потрапила підроблена банкнота?

Якщо хтось пропонує вам сумнівну банкноту (наприклад, у вигляді решти при купівлі якихось товарів), ввічливо відмовтеся та попросіть замінити такі гроші іншою банкнотою. Якщо ви виявили сумнівну банкноту вже вдома, краще віднести її до банку. Банки надсилають сумнівні банкноти для вивчення до Національного банку України, який час від часу оновлює гроші і додає нові елементи захисту.

Виготовлення та збут підроблених банкнот карається по всьому світу. Так, в Україні це загрожує позбавленням волі до 12 років. Тож будьте пильними й обережними!

Контрольні запитання

1. Які функції виконують гроші? Навіщо вони нам потрібні у повсякденному житті?
2. Як з'явилась гривня на території українських земель?
3. Що таке “бофони”? Коли вони використовувалися?
4. Коли проведено грошову реформу, за результатами якої гривня стала валютою України?
5. В яких країнах виготовлялись перші гривні? Чому їх не друкували в Україні?
6. Номінали яких банкнот гривні запровадили в обіг у 1996 році? Коли в обігу з'явилися банкноти номіналом 200, 500 та 1000 гривень?
7. Де і як в Україні виготовляють банкноти та монети?
8. Що таке “зношені банкноти”? Що необхідно робити зі зношеними банкнотами?
9. Чому за 25 років з часу проведення грошової реформи в обігу з'явилися нові покоління банкнот гривні? Скільки на сьогодні існує таких поколінь?
10. Які найпоширеніші ознаки підроблених банкнот?

Додаткові завдання

1. Переглянути відеоролик “Наша гривня” на каналі НБУ у [YouTube](#).
2. Виконати вправи за темою уроку у робочому зошиті.
3. Запропонувати школярам виготовити власну банкноту (дивіться матеріали майстер-класу “Власна банкнота у 10 кроків”).
4. Запропонувати школярам зробити авторський гаманець, у якому можна розмістити саморобні банкноти (дивіться матеріали майстер-класу з виготовлення оригамі “Гаманець”).
5. Запропонувати школярам виготовити власну монету з гіпсу або солоного тіста і розфарбувати її (майстер-клас “Найоригінальніші монети”).
6. Переглянути серію відеороликів “Гривня – наш символ” на каналі НБУ у YouTube.

Київська гривня
11-13 століття

50 гривень

1 гривня

100 гривень

2 гривні

200 гривень

5 гривень

500 гривень

10 гривень

1000 гривень

20 гривень

Відповіді до завдань робочого зошита

Вправа №1

Прогулянка парком: 400 гривень 50 копійок (морозиво, квитки, м'яч, карта місцевості, цукерки, килимок).

Поїздка на море: 460 гривень (ласти, маска, окуляри, крем).

Підготовка до нового навчального року: 201 гривня (зошит, ручка, йогурт, яблуко, щоденник, печиво).

Вправа №2

Реформа, карбованці, гривня, обмін, валюта, ціна, курс.

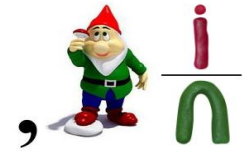
Вправа №3

Гривня

Монета

Номинал

Валюта

Багатство

Готівка

Вправа №4

Банкноти:

Монети:

Вправа №5

Брат: 1) Гроші рахунок люблять. 2) Хто грошей не має, той пішки ходить. 3) Гроші бережи – вони й тебе врятують. 4) Один гроші складає, а другий мішок шиє. 5) Гривня до гривні – нащадкам у спадок.

Сестра: 1) Красне літо проспівала; Озирнулась... Ба! Навала... 2) Більше грошей – більше клопоту. 3) Хто багато має – той більше хоче. 4) Казав Хома, що в нього грошей нема. 5) Один гроші складає, а другий мішок шиє. 6) Грошей багато не буває. 7) Без грошей, як без рук.

Вправа №6

- А) Золото, гривня, номінал, веселка. Зайве слово – веселка.
- Б) Валюта, ракета, монета, ціна. Зайве слово – ракета.
- В) Ребро, банкнота, яблуко, мільйон. Зайве слово – яблуко.
- Г) Злиток, долар, банкомат, пустеля. Зайве слово – пустеля.

Вправа №7

10 гривень – Іван Мазепа, 20 гривень – Іван Франко, 50 гривень – Михайло Грушевський, 100 гривень – Тарас Шевченко, 200 гривень – Леся Українка, 500 гривень – Григорій Сковорода, 1000 гривень – Володимир Вернадський.

Вправа №8

- 100 гривень – Київський національного університету імені Тараса Шевченка.
- 50 гривень – будівля Української Центральної Ради.
- 1000 грн – Президія Національної академії наук України.
- 1 гривня – град князя Володимира Великого.
- 2 гривні – Софійський собор.

Вправа №9

По горизонталі: 1. номінал; 3. долар; 4. бавовна; 5. Канада; 7. реформа; 8. гривня.
По вертикалі: 2. Ющенко; 4. банкноти; 5. копійка; 6. реверс.

Вправа №10

- 1. Якщо ви маєте зношену банкноту, то можете обміняти її на кращу у відділенні банку
- 2. Існує п'ять поколінь гривні.
- 3. Перед переробкою зношеної монети відбувається процес знищення на ній зображення.
- 4. Проти світла на банкнотах видно водяні знаки.
- 5. Українські банкноти виготовляються з пластику.

Вправа №11

- 1 – в; 2 – а; 3 – г; 4 – в; 5 – в;
- 6 – б; 7 – а; 8 – а; 9 – в; 10 – б.

Електронне навчальне видання
План-конспект уроку з фінансової грамотності
для учнів середньої школи на тему
“Гривня – наш символ”

Укладачі: Тригуб Олена, Сидоренко Тетяна
Художнє оформлення: Святенко Анна
Літературний редактор: Лущиків Євген
Липень 2021 рік

Національний банк України
01601 м. Київ
вул. Інститутська 9
<https://bank.gov.ua/>

Відгуки, пропозиції та зауваження
надсилайте на електронну адресу: finlit@bank.gov.ua

